

Lukács Nikolett

A valódi bűn regénye – Oscar Wilde: Dorian Gray arcképe

„A Művészet az absztrakt dekorációval kezdődik, ahol is tisztán képzeletszülte, gyönyörködtető, nem létező és irreális dolgokkal foglalkozó elemek vannak jelen. [...] A művészet sokkal inkább fátyol, mintsem tükör. Virágait erdők nem ismerik, madarai nem dalolnak semmiféle más ligetben. A Művészet világokat teremt és világokat tesz semmivé, és le tudja hozni egy vörös fonálon a holdat az égről [...] a Művészet mandulavirágot fakaszthat tél közepén, és havat teríthet az érett, sárga búzamezőkre”, „a Hazugság a szép valótlanosságok mondása, a Művészet legsajátabb célja”.¹

1. Bevezetés

A fenti idézetet a 19. század legellentmondásosabb embere és szerzője, Oscar Wilde írta. A kiváló képességű költőzseni, dandy és társalkodó virágkorát éli napjainkban. Számos darab, könyv, regény és film készült műveiről és életéről egyaránt. Kocsmákat, klubokat neveznek el róla, idézeteit fiatalok egész sora tudja kívülről. Egyetlen regénye még ma is átható erővel hat, korábban valóságos megbotránkozást váltott ki. Höse, a fiatal és befolyásolható ifjú, Dorian Gray nemrég újabb film főhőse lett. A bűn és az irodalom témakörének megközelítése már Raszkolnyikov és Édes Anna, Julian Sorel vagy Anyegin tetten keresztül is megvalósult, mert az irodalom és a bűn, a hazugság és egyéb gonosz cselekmények szorosan kapcsolódnak az emberiség történelméhez. Nem lenne ókori dráma, szerelmes regény, de természetesen mai akciófilm sem nélkül. Teremtésünk Ádámtól és Évától kezdve bűnnel kezdődött, s ez ma sincsen másképp. Tanulmányomban egy különleges művön keresztül kívánom bemutatni a bűn és irodalom kapcsolatát, s hazánk mai büntetőjoga alapján kívánom ismertetni a főhős felelősségre vonásának lehetőségét.

2. Oscar Wilde és a Dorian Gray születése

Oscar Wilde Nagy-Britannia legkonzervatívabb korszakában élt. Ír lévén már származásával is kilógott a viktoriánus angolok közül. Viselkedése és egész lénye különleges volt,

¹ WILDE, Oscar: *A hazugság napfogyatkozása*. In: *A szeccszó*, Pók Lajos szerk., Budapest, Gondolat, 1972, 159-176.

akit unokája, Merlin Holland így jellemzett: „A Wilde életének minden vonatkozását jellemző kettősség megigéz és zavarba ejt: angol és ír egyszerre, (...) protestáns, aki egész életében vonzódik a katolicizmushoz, homoszexuális, aki megnősül, a szó muzsika és a nyelv festője, aki Gide-nek azt vallja, hogy az írás untatja, művész, aki nemhogy kettő, de egyenesen három kultúrkörben járatos, angol- és franciabarát, a szíve mélyén pedig kelta”.² Ezek után nem is csodálkozhatunk azon, hogy Dorian Gray is két arcot ölt magára. A kettősség, a tudathasadás a regény központi témája, s ez a bűnöző személyeknél sincsen másként. Tettüket egyesek elrejtik, mások dicsekszenek vele, de tulajdonképpen mindkét magatartás a tett miatt érzett büntudat eredménye.

A *Dorian Gray* Viktória királynő uralkodása alatt készült el, mely, ahogy történelemkönyveinkből tudhatjuk az angol történelem egyik legdicsőségebb korszaka volt. Gyarmatok, jólét, szigorú erkölcsök – a valóság azonban ennél jóval árnyaltabb volt. Ópiumbarlangok, nyomornegyedek és szegénység is jellemzői voltak a dicsőséges birodalomnak, melyet a regény is jól jellemez. Wilde barátja, Sir Arhur Conan Doyle, a Sherlock Holmes történetek szerzője, akit a krimi szülőatyjaként³ ismernek, novelláiban kitűnően mutatja be a kor visszasságait. Sarah Engelhardt szerint: „nemcsak Sherlock Holmes híres, Poirot meg Miss Marple, Charles Dickens Bucket felügyelője, Edgar Allan Poe Auguste Dupinja, de Emile Gaborineou Wilkie Collinsa (Holdkő), G. K. Chesterton Pater Brownja, Dorothy Sayers és Edgar Wallace is megalapozták a krimit”.⁴ A könyv egy ilyen közegben valóságos botránykőként robbant a köztudatba.

A dekadentista érzületet – mely ekkor főként Franciaországban vált elterjedté – és annak megjelenését Wilde művében, Fuchs Anna így jellemzi *Az eszmék irodalmi működése*. A *dekadencia példája* című munkájában: „Oscar Wilde *Dorian Gray arcképe* című művében a főhős egyaránt vonzódik a katolikus miszticizmushoz és hisz a darwinizmusban: A miszticizmus csodálatos hatalmával, mely a hétköznapi dolgokat különössé teszi és az érdekes eretnek-hítével, mely mindig kísérte őt, megindította egy idényre; egy másik idényre pedig hajlott a németországi mozgalom, a *darwinizmus* anyagi elveire, s izgató gyönyörűsége telt abban, hogy az emberek gondolatait és szenvedélyeit az agy valamely gyöngyszerű sejtjéig, vagy a test valamely fehér idegig vezesse vissza, örült annak a gondolatnak, hogy a szellem föltétlenül függ a test bizonyos, beteges, vagy egészséges, rendes vagy kóros állapotától”.⁵

3. A könyv cselekménye

A könyv először a *The Nineteenth Century* című folyóirat 1890. júliusi és szeptemberi számában jelent meg.⁶ A könyv számos vitát kavart és kavar ma is. Julie Hibbard például így jellemzi a hőst: „Dorian Gray összeült képmutató, álszent”.⁷ A könyv főhőse, egy

² RADEMACHER, Jörg. W.: *Oscar Wilde*, Budapest, Magyar Könyvklub, 2001, 7.

³ Itt jegyezném meg, hogy már Doyle előtt is léteztek kriminek, „crime fiction”-nek nevezhető művek, gondoljunk csak Edgar Allan Poe Dupin felügyelőjére.

⁴ ENGELHARDT, Sarah: *The investigators of crime in literature*, Marburg, 2003, Tectum Verlag, 6.

⁵ FUCHS, Anna: *Az eszmék irodalmi működése. A dekadencia példája*, in: http://www.paperweb.hu/doku_mutat.php?tipus=tanulmany&szoveg=77, 2.

⁶ TÖRÖK, András: *Oscar Wilde világa*, Budapest, Írók világa sorozat, Európa Könyvkiadó, 1988. 109.

⁷ HIBBARD, Julie A.: „The importance of reinventing Oscar- Versoins of Wilde during the last hundred years”, Amsterdam- New York, 2002., 45.

rendkívül szép, már már festőinek tűnő adottságokkal rendelkező fiatalember, akit egy festő, Basil Hallward lefest. A festményt meglátja Hallward barátja, a dúsgazdag Lord Henry Wotton, aki nem tud ellenállni annak, hogy rosszra ne csábítsa ifjú felfedezettjét. Dorian hamarosan saját szépségének rabja lesz, s az örök ifjúságért, akárcsak számos irodalmi hős, tulajdon lelkét is odaadná. Kívánsága, miszerint ő maradjon örökre szép és helyette a kép öregedjen valósággá válik, ezért viszont szörnyű árat kell fizetnie. Egy ártatlan fiatal színésznőbe szeret bele, de amint megunja a színpadon nyújtott rossz alakítása miatt elűzi maga mellől és felbontja jegyességüket.

A fiatal Sybil öngyilkos lesz, s a képen megjelennek az első jelek a szép fiatalember romlott lelkének lenyomataként. A cinikus és egyre jobban bűnbe sodródó Dorian egy sárga könyvet tekint Bibliájának, mely szimbolikusan a gonoszság megtestesítője. A bűnök egyre sokasodnak, melyek részletezésébe néhol nem megy bele Wilde. A szépségével mindenütt hódító Dorian eljut a legszörnyűbb bűnig, az emberölésig is. Az egyre gyanakodó Basilt meggyilkolja, holttestének elrejtésére egy vegyészt kényszerít. A bűnök alatt azonban ő is összeomlik. Egyre súlyosbodó örültségében nem bírja tovább és meg akarja semmisíteni a képet. A kést azonban magába döfi, s szolgálai is csak gyűrűjéről ismerik fel szörnyűséges arcát.

A cselekmény rövid bemutatását követően, most részletesebben kívánom ismertetni ezt, illetve Dorian Gray jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyvünk általi felelősségre vonását is megkísérlem.

4. Dorian cselekményei

Mostani Büntető Törvénykönyvünk a 166. § (1) bekezdésében határozza meg az *emberölés* fogalmát. „Aki mást megöl, büntetett követ el, és öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő” – szól a megfelelő szakasz. Dorian Gray ezt a cselekményt a regényben egyszer biztosan elköveti. Szerencsétlen barátja, Basil Hallward sérelmére, melyet előre kitervelten, különös kegyetlenséggel valósít meg. Maga az író így írja le a cselekményt:

„Dorian Gray rápillantott a festményre, és hirtelen érthetetlen gyűlöletet érzett Basil Hallward iránt, minthogyha a vásznon lévő kép sugalmazná, s egyenesen fülébe súgna vigyorgó szájával. Az üzött vadállat örült kétségbeesése támadt benne, és undorodott attól az embertől, ki az asztalnál ült, jobban, mint bárkitől vagy bármitől életében. Vadul körülnézett. Szemben vele, a festett láda tetején, valami csillogott. Tekintete ráesett. Tudta, micsoda az. Kés volt, melyet pár nappal ezelőtt felhozott, hogy elvágjon vele egy kötelet, és elfelejtette visszavinni. Lassan közeledett hozzá, s közben el kellett haladnia Hallward mellett. Mihelyt elhagyta őt és mögötte volt, kezébe kapta a kést és megfordult. Hallward megrezzent székében, mintha föl akarna kelni. Dorian rávetette magát, és beledöfte a kést a nagy ütőerébe, mely a fül mögött van, Basil fejét az asztalra szorította s többször beleszúrta.

Fojtott sóhajt hallott, annak az embernek iszonytató hangját, ki tulajdon vérében fuldalt meg. Kiterjesztett karjai három ízben fölémlettek, és kezei, a merev ujjaikkal, furcsán hadonásztak a levegőben. Dorian még kétszer belédöfött, de Basil nem mozdult többé. Valami csöpögni kezdett a padlóra. Dorian várt kicsit, még mindig lefelé nyomva a fejét. Aztán a kést az asztalra dobta és hallgatózott.

Semmi egyebet nem hallott, csak azt, hogy csöpögött-csöpögött valami a foszladozó szőnyegre. Kinyitotta az ajtót, s a lépcső pihenőjére lépett ki. A ház teljesen nyugodt volt. Senki se volt ébren. Pár pillanatig itt álldogált a karfára hajolva, bámulva lefelé a sötétség mozgó kútjába. Aztán kivette a kulcsot, visszament a szobába és bezárkózott. Az a valami még mindig ott ült a széken, s lehajtott fejjel, púpos háttal, babonás karokkal nyújtózott az asztalon. Ha nincs tarkóján a vörös, tépett seb és az asztalon a lassan lecsüngő fekete, alvadt tócsa, azt hihette volna, hogy csak alszik az illető.”⁸

Dorian tettének fő magyarázata Basil kíváncsiskodása, aki nem tud szabadulni a festménytől, szinte rögeszmésen ragaszkodik alkotásához és szinte mítoszként tekint rá. Alkotónak érzi magát nemcsak a festmény miatt, hanem úgy érzi teremtményt alkotott. Ez így is van, csak egészen más jött létre, mint amit ő gondolt. Minősítés szempontjából a (2) bekezdés szerint a büntetés tíz évtől húsz évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha az emberölést az a) pont szerint előre kitervelten, a d) pont szerint pedig különös kegyetlenséggel követi el. A holttest eltüntetéséhez egy megzsarolt régi ismerős vegyészt, Alan Campbellt használ fel. Ezzel egy újabb bűncselekményt követ el. A holttest savazása önmagában büntetlen utócsselekménynek minősül, mivel ez nem büntethető, de megállapítható a *zsarolás* tényállása, melyet a Btk. 323. § (1) bekezdése így fogalmaz meg: „Aki jogtalan haszonszerzés végett mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön és ezzel kárt okoz, büntetett követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” Mai büntetőjogunk szerint ez a cselekmény két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető, ha a zsarolást bünszövetségben, élet vagy testi épség elleni avagy más hasonlóan súlyos fenyegetéssel, hivatalos személyként e jelleg felhasználásával avagy hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével követik el. A regény így írja le Dorian cselekményét:

„Dorian Gray szemébe ismét az előbbi szálnalmas szomorúság tért vissza. Majd kinyújtotta kezét, egy darab papírt vett, ráírt valamit. Kétszer is átolvasta, gondosan összehajtogatta, és az asztal túlsó felére tolta. Aztán fölkel, az ablakhoz ment.

Campbell meglepődve nézett rá, majd fölkapta a papírdarabot, kinyitotta. Hogy elolvasta, arca halottfehér lett, visszarogyott székébe. Ájlatos gyengeség környékezte. Úgy érezte, mintha szíve valami üres térben halálra verné magát.

Két-három másodpercenyi borzalmas csönd után Dorian megfordult, Campbell mellé jött, megállott, s kezét vállára tette.

– Sajnálalak, Alan – mormogta –, de nincs más választásom. Már megírtam egy levelet. Itt van. Látod, kinek szól. Ha nem segítesz, el kell küldenem. Ha nem segítesz, elküldöm. Tudod, mi lesz ennek a következménye. De te segítesz nekem. Most már segítened kell. Igyekeztelek megkímélni ettől. Ezt el kell ismerned. Rideg voltál, durva, sértő. Úgy bántál velem, ahogyan senki sem mert velem bánni, egyetlen ember sem. Elviseltem. Most rajtam a sor, én szabom meg a föltételeket.

Campbell a tenyerébe temette arcát és összeborzongott.

8 WILDE, Oscar: *Dorian Gray arcképe*, Szeged, Lazi Könyvkiadó, 2006., 166.

– Igen, most én szabom meg a föltételeket, Alan. Tudod, mik ezek a föltételek. A dolog nagyon egyszerű. Jöjj, ne idegesítsd magad. Ezt meg kell tenned. Egykettő, csinált meg.”⁹

Mivel a műben nem jelenik meg leírva az elkövetési forma, ezért nem tudjuk, hogy a minősített vagy az alapeset szempontjából kellene-e megállapítani bűnösségét.

A könyv lapjain az ekkor jelentősen elszaporodott ópiumbarlangok és sikátorok világa is megjelenik, akárcsak a már említett *Sherlock Holmes kalandjai* című novellasorozatban. Wilde részletesen írja le a nyomor és a pillanatnyi gyönyörök keverékét:

„A terem végén kis lépcső volt, mely egy elsötétített szobába vezetett. Mikor Dorian fölsietett a rozoga lépcsőfokokon, megcsapta az ópium nehéz illata. Mély lélegzetet vett, s orrcimpái remegtek a gyönyörtől.”

Ekkor felfedezhető a mai törvényünkben a „*visszaélés kábítószerrel*” néven definiált bűncselekményforma

Dorian azzal, hogy elmegy az ópiumbarlangba és ott megvásárolja a kábítószer elköveti a cselekmény alapesetét. A Btk. 282. § (1) bekezdése szerint ugyanis: „Aki kábítószerrel, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, vagy az ország területén átvisz, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” Az mellékes, hogy egy általa ismert és tönkretett fiatalember megzavarja és ezért sietve eltávozik a helyről.

A regény más részében Dorian Gray a máktermesztést fontolgatja a kertjében, ezzel szintén megvalósította volna a bűncselekményt, ha a gondolatnál tovább merészkedett volna.

Sybil Vane esetében, ha korát ismernénk, megállapítható lenne a régi szabályozás szerinti „liliomtiprás” bűncselekménye is, de ezt a szerző nem írta le eléggé pontosan, mindössze feltételezhető egy Dorian Grayhez hasonló romlott lelkű ember esetében. Ugyanígy nincs a műben konkrét bizonyíték a megrontásra és egyéb cselekményekre sem, ezek megmaradtak a mi illetve az író képzeletének szintjén.

A mai törvényből már törölt cselekményszakát, a *váltóhamisítást* korábban a 313/A. §-ban szabályozta a Btk. A regényben a már említett fiatalember utal rá, hogy valami hasonló ügybe keveredett:

„Darlington nem jelent föl. A bátyám végül is kifizette a váltót. De George se beszél velem... Bánom is én – tette hozzá és sóhajtott. – Amíg ez van, addig nem kellenek barátok. Különben is azt hiszem, túlságosan sok barátom volt.”

A régi szabályozás értelmében: „Hamis a váltó, illetve valamely váltónyilatkozat, ha nem attól ered, akitől eredni látszik; hamisított, ha tartalma utólag jogtalanul megmásított. A hamis nyilatkozat természetesen nem kötelező; ez azonban nincs kihatással a váltón előforduló valódi nyilatkozatok váltójogi erejére”.¹⁰

9 WILDE, Oscar: i.m. 177.-178.

10 1876. XXVII. t.c. 81. § a váltó-törvényről

5. Összegzés

Oscar Wilde műve mai fogalmaink szerint is mestermű. Nemcsak a dekadencia hívei számára jelent értéket, hanem a világirodalom darabjai között is ritkaságnak számít. A munka megteremtette a krimik, misztikus és horrortörténetek őseit, melyet a Frankenstein, a Dracula, vagy Poe már említett történetei indítottak útjukra. A *Dorian Gray arcképe* mégis jóval több: a bűnt és az emberi lélek sötétségét bemutató, személyiségfejlődést vizsgáló és freudi pszichológiai mélységeket bejáró munka. Emellett homoszexuális tanregény, melynek eredeti szövegét jócskán megnyirbálta a szerző, mert korában így is hatalmas megbotránkoztatást váltott ki, olyat, amelyet még ez az egoizmusáról hírhedt személy sem mert vállalni. A tanulmányban ábrázolt bűncselekményeket a mai hazánkban hatályos büntetőtörvény alapján vizsgáltam, nyilván egy mai, illetve korabeli brit jogalkalmazás más eredményre jutna. A regényből több bűncselekmény nem tűnik ki, de azt megállapíthatjuk, hogy a már említett cselekmények is elegendőek lennének ahhoz, hogy mai törvényünk alapján Dorian Gray fegyházban letöltendő, hosszú évekre szóló büntetést kapna. Izgalmas és tanulságos feladatnak bizonyult, melynek olvasását ajánlom a büntetőjog iránt érdeklődőknek.

Irodalomjegyzék

- ENGELHARDT, Sarah: *The investigators of crime in literature*, Marburg, 2003, Tectum Verlag, 6.
 FUCHS, Anna: *Az eszmék irodalmi működése. A dekadencia példája*, in:
http://www.paperweb.hu/doku_mutat.php?tipus=tanulmany&szoveg=77, 2.
 RADEMACHER, Jörg. W.: *Oscar Wilde*, Budapest, Magyar Könyvklub, 2001, 7.
 TÖRÖK, András: *Oscar Wilde világa*, Budapest, Írók világa sorozat, Európa Könyvkiadó, 1988. 109.
 WILDE, Oscar: *A hazugság napfogyatkozása*. In: *A szecesszió*, Pók Lajos szerk., Budapest, Gondolat, 1972, 159-176.
 HIBBARD, Julie A.: „The importance of reinventing Oscar- Versoins of Wilde during the last hundred years”, Amsterdam- New York, 2002., 45.
 WILDE, Oscar: *Dorian Gray arcképe*, Szeged, Lazi Könyvkiadó, 2006.
 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
 1876. XXVII. t.c. a váltó-törvényről